

Maska

V ty dny před Mikulášem se mne zmocňuje jakési radostné očekávání. Není to ještě radost z Vánoc a z té velké události, která přijde. Ještě ne. Je to radost z čehosi úplně jiného. Radost z toho, že si po roce zas nasadím tu těžkou čertovskou masku, která zakryje mou tvář a dokončí proměnu. Kdesi se ve mně v tom okamžiku mihne vzpomínka na Frazera, Buñuela, Borgese, Junga, Freuda (toho nelze pominout) a na další literární souvislosti a cosi vyčteného. Ale jsou to jen myšlenky na dalekém a vzdáleném okraji a hned jsou potlačeny dávnou a primitivní živočišnou radostí.

Mám ji na sobě. Na dvacet kilo beraní kůže a řetězů, zahnuté rohy, v ruce černé vidly. Potím se a i přes mráz bych mohl být jen ve spodním prádle. Je to vyzkoušené. Zima se zažene pohybem a tekutým teplem. Funguje to oboje.

Není to maska nová. Je půjčená a nošená. Asi bezpočtukrát propocená a propotím ji i já. A propotí ji i kdosi další. Lze váhat, ošivat se, přesto se neodmítá. A mám dojem, že i tak se přijímá se skrývanou, ale chtivou radostí a v očekávání. A to všechno do ní vsakuje, a to všechno v ní je.

Není to maska, ve které se večer obchází děti. Je to maska chlupatá. Snad ne dábelská, ale kdo ví... Cosi v ní bude. Svět je jejím pohledem jiný. Nemám o tom pochyb. Úzké štěrby v masce vyřezané do chlupaté kůže rámují a zpřesňují realitu. Svět viděný se zmenší a promlouvá trochu jinak. Mluví dávnem. Ještě ho lze zaslechnout. A já mu naslouchám a snad i trochu rozumím. A rozumím i radosti masky.

Takže příště snad opět.

Pavel Kotrla

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: Maska___2

próza

Zbyněk Vybíral:

Měly barvu tělních dutin___4_6

poezie

Vojtěch Kučera: * * * ___7

Petr Hruška: * * * ___12

Pavel Rajchman: * * * ___13_14

Radek Štěpánek: * * * ___14_16

Jakub Chrobák: * * * ___22

drama

Judit Ágnes Kissová:

Pannonia Express___17_22

jen tak

Dalibor Malina: Řeči k matce

a jejímu domu___8_12

recenze

Adéla Hazuchová:

Trable s překračováním čar___22_24

Jakub Grombář:

Apokalypsa ve štatlu___24_28

Stanislava Schupplerová: Někde mezi,
ovšem, kdo za to může? ___28_30

Pavel Kotrla: Podruhé___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla

Bystřička 267

756 24

<http://kotrla.com>

pavel@kotrla.com

Dalibor Malina

Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel.: 571 419 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 65, ročník XVIII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,

Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;

redakční rada: Jakub Grombář, Tomáš Vašut;

registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X

internetová adresa: <http://casopis-texty.cz>

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ZBYNĚK VYBÍRAL

Měly barvu tělních dutin

Dopoledne končilo, když se odvážil vyjít ven a vykročil na čerstvý asfalt položený v parku. Z okna pozoroval, jak po něm prošli už nejméně dva známí pejskaři. Hustě a drobně pršelo. Pršelo po celou noc a pršelo dosud. Když vstoupil na nehezký bílý povrch pomoučený drobnou drtí bílých kamínek, něco nehrálo. Zjistil to při třetím nebo čtvrtém kroku. Na asfalt vylezly od rána stovky dešťovek. Muž se zastavil a chvíli ho napadalo vrátit se, vycouvat nebo aspoň teď, teď hned vestoje zkontrolovat podrážky, ale to by nezvládl, upadl by mezi ně, a tak ohromen a zaskočen, s hemžícími se mžitkami před očima pokračoval dál. Někteří kličkují mezi kapkami deště, napadlo ho, ale možná se mu vynořil jen název knížky nebo filmu, něco jako *už zase skáču přes kaluže*, něco takového... Usmyslel si, že mezi dešťovkami projde, aniž jim ublíží. Kolik jich museli zašlápnout pejskaři a jejich psi! Najednou ho přepadlo to, kvůli čemu vyšel z bytu ven, přepadlo ho smutno, již dříve způsobené vytrvalým deštěm, smutno nad růžovými těly, která na první pohled spáchala hromadnou sebevraždu. Některé tenké válečky se ještě protahovaly a posunovaly, jiné byly zkroucené, svinuté, některé rozšlápla ta poloslepá doktorka z vedlejšího domu, která chodí své hluché psy venčit třikrát denně.

Ví, že je osm ráno, když slyší zezdola z parku: Zuzano! Zuzano! Pojd'! Ona mě neslyší! Ty jsi hluchá jak poleno! Pojd'! Ráno co ráno. Nedávno byla doktorka přes měsíc nemocná a v parku bylo po ránu ticho. Chyběla mu! A teď ten nový asfalt. Dnes si zase se Zuzanou vyšly.

Ze všeho nejméně si chce přinést na podrážkách domů rozpláclé růžové maso.

Doktorka, ale i malé děti. Chodívaly sem, dokud tu byl starý asfalt, a dnes dopoledne sem už zase přijdou. Až přestane pršet. *Už i malé děti trpí samomluvou.* Před týdnem se mu pod nohy zamotalo děvčátko, předešlo ho, aby se mu vzápětí otočilo pod kolena a proneslo si pro sebe: *Mají*

otevřeno? A prosmyklo se kolem jeho nohou zase nazpět, zmizelo mu za zády a utíkalo do prodejny. Proč si to muselo říct nahlas? Tím by děti neměly trpět. Nebo si v tomto parku mluví každý pro sebe? Viděl jiné děvčátko, které v náručí svírala čarodějnice bydlící za rohem, která ho nikdy nepustí, nikdy si nemůže jít hrát s dětmi. Nechtěl slyšet, co mu říká, dnes ne, je to její vnučka a měli by ji ochránit její rodiče, on nemůže. Má holčičku celé dny na starosti, protože ji nevzali do školky, ve školce by na ni mluvili rozumně, ale stará čarodějka jí každý den hodiny hustí do uší: *Tak jako ty vysíláš energii na druhé děti, tak i děti vysílají energii na tebe* – a holčička nemůže utéct, babička jí vymývá mozek. Možná spolu mají tajemství a mlčí o tom před maminkou. Čarodějnice by neměly mučit malé děti, grilovat je zaživa, bručel si muž pro sebe.

A najednou vedle něj vybuchl hlas. *Mám výbornou zprávu. Už týden nekaká. Posadíme ji vždycky na nočník...*

Nekaká do plínek, pomyslel si muž.

Neměla říct *do plínek*? Nebo má děcko už týden zácpu?

Proč lidé mluví nepřesně?

Dešťovky se prosmykaly pod podrážkami, nesmí zvednout oči.

Dva muži se rozpojili před ním a každý ho obešel z jiné strany, schytl větu přímo do ucha: Jedna miliardina metru a do toho napereš tři tisíce informací.

Musí hlídat dešťovky. Kolik informací v sobě nese jedna dešťovka?

Jdem!

Kam?

Někam!

Toto byly děti. Nesmí se po nich dívat, nejméně jednu by zašlápl. Možná, že už není dopoledne, ale odpoledne, možná se spletl, děti by přece měly být ve škole. Přestalo drobně pršet. Holčička promluvila na chlapečka a táhla ho do křoví. Podrážky měly plné dešťovek.

Předešly ho dvě studentky.

Zizek je pravičák, levičák je Salát.

Slyšel dobře? Možná, že neřekla Salát, ale vyslovila jméno nějakého filosofa, kterého nezná. Možná to bylo Salá, polkla koncovku, asi to bylo francouzské příjmení. Ale proč ubrala Žižekovi háčky? On dřív, když ještě učil na univerzitě, Žižekovi háčky neubíral.

Holčička táhla kluka někam. A on šel s ní. Budou si hrát. Ne, už toto je hra. To, že spolu jdou, je hra. Jdem. Kam? Někam.

Jde také někam. Také by se zeptal *Kam*, ale nemá se koho zeptat. Zeptal by se své ženy. Řekla by mu, kam má jít, poslala by ho tam. Ale žena se sebrala, vzala si věci a odešla. Už jde někam hodně dlouho, už jsou tu všichni, které zná. Drobná Číňanka, která spěchá v předklonu a má otevřená ústa, muž z ulice za rohem, kterému bude padesát, přesto nosí červené manšestráky a z ucha mu z červeného sluchátka vede přes bundu šňůra, také mladá dívka, která se mu kdysi líbila, muži se vždy líbily kypré dívky, ale už to přehnala, ztloustla a tloustne dál, ani ustavičné kouření jí nepomáhá, když se jí nadzvedává tričko nad pasem, vytéká odtamtud břicho obalené nehezkou napnutou kůží.

Večer vyšel ven ještě jednou, zkontrolovat, kolik jich zůstalo naživu. Zuzano, Zuzano, volala stará doktorka na své třetí procházce po čerstvém asfaltu. Stmívalo se. Stovky, možná tisíce dešťovek byly rozšlapané.

Hromadná sebevražda.

Muž by se zabil také. Když je pod nohama tolik krutosti a kolem tolik samomluvy lidí, když všichni mají v uších sluchátka a na lavičkách v parcích sedí čarodějnice, když je už tak dlouho sám, že už neví ani, jestli se dnes říká ještě *Žižek* nebo už *Zizek*. Zabil by se, protože v lidech exploduje radost leda tak nad hovny. Copak vás toto má držet při životě?

Připomínaly mu tělní dutiny. Růžové tělní dutiny. Dutiny těla, které již pozbyl, jeho tělo vybledlo, zežloutlo a zhnědlo. Kdyby věděl kam, půjde se zabít.

Jdem, řeklo mu dítě a podalo ruku.

Kam?

Někam.

Zbyněk Vybíral (* 1961) přednáší psychologii na vysoké škole, je autorem a editorem několika odborných knih (*Psychologie komunikace*, *Psychologie jinak*, *Současná psychoterapie*) a dvou knížek glos a esejů (*Vymoderovaný svět* a *Vyšokovaný svět*). Povídka je vybrána z rukopisu *Nocleh na letišti Gatwic*.

VOJTĚCH KUČERA

.....smyčky a jiná písmena

tělo básně prochází prostor.....
prostor prochází tělo básně.....

.....kam jsem to přišel
..... když jsem přišel sem

svůj život probývat v cizích básních
ve svých básních probývat cizí životy

..... nevidím neslyším
..... utíkám

odpor.....
soucít

....sdělení které je obsaženo samo v sobě....

..... švábí
..... bál

jít dál i když to.....
zdánlivě nejde

..... v cizích básních probývat svůj život
..... cizí život probývat ve svých básních

rovně rovně.....
rovně rovně.....

..... prostor básně prochází tělo
..... tělo básně prochází prostor

písmena a jiné smyčky.....

DALIBOR MALINA

Řeči k matce a jejímu domu

Sobotní čas, jiskřivé lednové odpoledne přivádí pomalu soumrak, modrá obloha tmavne. Myslím na chladný dům, na tvůj hnědý pokoj plný známých předmětů, tvarovaných dotyky tvých rukou, které se vracely stále k menšímu počtu míst a věcí, snad aby zpevnily svět, který se ti rozbíhal pod rukama, který se chvěl v nejistotě a obavách ze všeho, co bylo, je a co přijde.

Kromě sestry, bratr ani já, jsme neměli sílu ani dost odvahy zpevnit ten svět svou stálejší přítomností. Co jsme dokázali? Vypouštět omluvy a představy vlastní chatrné logiky, na níž falešně upnuty drží se naše životy, ale pro nevyslovitelné obrazy skryté za tvýma očima a stále hledajícíma rukama to bylo málo.

V tom studeném domě zůstanou všechny příběhy, které jsme začali a dokončili, začali a nedovyprávěli, další jenom tušili a čekali na ně s naivitou mládí a tíhou nekonečné budoucnosti. V nich jsme se chtěli vydat za tajemstvím lidské blízkosti a lidským pochopením. Věděl jsem, ale málo dával znát, že od všech podstatných věcí už dávno utekla slova, že rozhodující je výpověď učiněná lidskou účastí bez nakyslého pachu stále opakovaných důvodů, že právě ono a právě to je nemožné.

A tvoje smrt mě znovu přesvědčila, jak zoufale složité jsou obsahy skryté ve skořápce lidské hlavy a jak znovu a opakovaně jsou nesrozumitelné jiným.

Do doby, než je čas přivede k redukované podobě světa – k barvě nebe a jedinému stromu za oknem, ke skříni s nikdy nevydaným svědectvím běžných věcí, k zábleskům postav na proměňující se ulici, k tragice naplnění vlastního osudu, který je jen chvilkovým vzdorováním času, jeho chvilkovým zapomenutím, potom však už jen jeho trvalým a stále halasnějším postupem a konečným ironickým vítězstvím.

Vše prosvěcuje tvé vlastní návraty do dětství, k několika vzpomínkám, které dobře chápu, třebaže je tak těžké pochopit, co je to štěstí. Chápu je proto, že tyto okamžiky podobají se chvěním mým zážitkům z vlastního dětství, v němž ty jsi stála uprostřed a utvářela

jejich přitažlivost. Bylo v nich něco základního, co patří k výbavě člověka, k jeho obrazu, tak jako k hladině zalité sluncem patří mihotavé záblesky, které dokáží z chvíle udělat malý zázrak a natrvalo jej vepsat do paměti.

Tolik jsem potřeboval ve své stálé úzkosti okamžiky prostoupené bezstarostností a pocitem zpevnění obrysů vzácných chvil společného porozumění. Neměl jsem dispozice k tomu, abych uzavíral svou osobnost, svá vidění, představy a strachy svou vůlí a sebejistotou a pracoval tak k nějakému výsledku, kterým je nebo může být zajímavý člověk nebo společenský úspěch. Dodnes cítím, že místo, nezapomenutelné místo našeho dětství, našeho domova, má svou tragiku danou časem, ve kterém jsme žili, který splétal prapodivné mlčení a otázky, na které se dětem neodpovídá, protože na smutek a lítost mají dost času.

Nyní je tvůj dům prázdný, obklopen tichem a chladem, jejichž výrazem je štěkot psa. Ten, který jsem v zimě slýchal a který má v sobě něco ze zoufalství osamělců a lidí ztracených v pustině vlastní duše.

*

Je únorové ráno, ráno skoro jarní, kdy lehce namrzlé bláto se pod nohama propadá a vrže pod nimi. Čas, kdy obdivovaný kamarád Honza Vojtů oblékal navzdory úřední zimě krátké kalhoty.

Tys nás starostlivě vypravovala do školy a z toho mála, co jsme měli na sebe, bylo cítit tvůj stesk nad celým tím podivným životem, který se ti obrátil před stále živou, ale už dávnou válkou.

Ve svém obrácení pokračoval v podivně studené době, tom čase převrácení všech hodnot, kdy i chudoba se zároveň s utrpením měla oslavovat. Tys je obě dobře znala a přece jsi je v té jejich nasupené demonstrativnosti nechápala a nikdy nepřijala. Můj otec, tvůj manžel, většinou přicházel pozdě domů, protože kdesi v restauraci, ve velmi živé společnosti vytvářel dějiny malého, skoro zapomenutého města, jehož význam udržovaly staré mapy, oprýskané staré budovy a tyčící se věž staré radnice. Přítomností v oné živé společnosti jako by tata zpevňoval svoji plachost a křehkost, která mu obvykle odpírala přátelit se přes věci lidské a věty zcela věčné

se svým okolím a přiváděla ho k pochybným rozmluvám do kulís politických. Vidím ho vedle zaťatých dělnických pěstí, vedle kterých jsou jeho dlaně stavěné spíš pro dětskou ruku podivně drobné. „Nikdy jsem nebyl revolucionář,“ řekl mi mnohem později, kdy mě už považoval za dost důstojného partnera ke společným řečem. Bylo to v době, kdy revoluce nosila plášť ze zdechlíny.

V zlatavě namodralém čase dětství zářily jasně záchytné hvězdy domova. Neztratily svůj lesk ani po dlouhých letech.

Vždy jsem spřádal v návratech, postupně jen občasnějších, záchrannou síť z malých míst a drobných věcí, do níž jsem vplétal pohodu přítomnosti a stále řidší pocity štěstí a naděje.

Tady jsou ta místa, která jsem při návratech domů obcházel skutečně nebo jen popaměti:

Klika takzvaných zadních dveří, jež se používala nikoliv stlačením, ale vyvrácením nahoru (dveře byly nasazeny obráceně), se skoro neznatelně ušpiněným místem na desce dveří, kam jsem vepsal datum, z něhož už vím jen letopočet: 1957. I na jiná místa v domě jsem vepisoval data. Pokoušel se tak zastavovat čas z obav, že příliš rychle odnese všechno to, co bylo, jak bylo. Nemiloval jsem změny stejně jako ty, maminko, protože přinášely nebezpečí neblahých překvapení, a tak jsem se radoval z neměnného stavu věcí.

Vstupní branka do naší předzahrádky, dlouhý čas dřevěná, s betonovým sloupkem překrytým větvičkami zlatého deště. Poslal mi ji před desítkami let na fotografii tata, když zaměřoval objektiv svého milovaného fotoaparátu Werra na svět. Sám netušil, že nám odkazuje popis vlastní plaché duše, pro niž mělo cenu, teď to vím jistě, toto: rodina, příroda a kteréši z tajemných míst bez lidí, kam by trefil i poslepu: Přemyslov? Proč jen toto místo, z něhož po zmizení malé německé vesnice na severní Moravě zůstalo jen jméno? Proč jen toto místo tolikrát přefotografoval, a to dávno poté, kdy ztratilo život?

Nejhořejší větev na naší velké třešni před domem, větev ohlazená tisícerým dotýkáním. S vědomím nepostradatelnosti při chlapeckém výstupu ohlazená až do kovového lesku vzdorovala náporu času, a jednoho dne, za mé nepřítomnosti, zmizela

tak jako budoucnost všech plodů, na které, ještě nezralé, se vrhala každoročně celá naše chlapecká ulice.

Naše majestátní meruňka, strom se světlehnědou kůrou s kmenem každoročně se stařecky přibližujícím zemi, zázrak našeho dětství, partner rozpravěč, chystající každý rok překvapení, jednou v obrovské úrodě krásných, velkých plodů, jindy v jejich chudobě či podřobané nadílce, která náš zájem příliš nepřitahovala. V čase těch krásných let jsme s očima přimhouřenýma proti náporu slunce sledovali dozrávání těch lákavých vůní hlavně na větvích nejvyšších, ale tak křehkých!, a pokoušeli se je dostat dolů. Abychom potom smířlivě čekali na ráno a dychtivě sbírali po zemi krásné, třebaže pádem poznamenané, zlatavé plody. I tebe, maminko, vidím, jak někde po straně, téměř s proviněním vyjímáš pecku ze své meruňky s pocitem, že nás připravuješ o sladké štěstí, které patří jen dětem. Z věcí, které nejsou nezbytné k životu, téměř nikdy jsi žádné nepřijímala. Bonbony, pomeranče a jiné dobroty, kterých mnoho nebylo, rozdávalas nám, dětem, mně, bráškově a sestře, nepočítalas přitom, spravedlnost byla řízena naší lítostí, našimi náladami, které rozpoznávalas v našich očích.

Naše besídka na zahradě s uhlazenými trámky u vstupu, s nazelenalou, dnes už spíš zčernalou dřevěnou stěnou proti vstupu, kterou jsme, už dnes nevím se kterým kamarádem, natírali, abychom si v čase kluboven připravili svoji klubovnu. Dodnes vyhlodaná místa dřevěné podlahy nesou stopy pobytu ježčí rodiny a dobývání tchoře, který se kdysi pod podlahou usídlil. Ještě dnes se pnou po času vzdorujících lačkách stonky zplanělého hroznového vína, vysazeného někdejším majitelem, tajemným Němcem. Možná tady, maminko, je klíč k mým častým otázkám po osudech Němců v našem městě, na něž dávalas skoupé odpovědi, jako bys chtěla zapudit neblahé vzpomínky, ukončit ten drásavý rozhovor dějin, do něhož stále, a mnohdy už bez paměti, vstupujeme.

Trám na půdě pod mansardovým výběžkem střechy našeho domu. Tam jsem ukrýval věci v naší rodině přísně zatajované a cudně zamlčované. Patřila k nim i nahota. A pak cigarety. Ještě před nedávným časem jsem nostalgicky šmátral za trámem, hledaje

tam pracně a tajně pořizované fotografie nahé učitelky Břehákové, které jsme vzrušeni a s těžce zadržovaným dechem pořizovali s Jirkou Zapletalem z negativu, který za sebou přitáhl na ulici její tříletý syn a my ho s ním vyměnili za tvrdý karamelový bonbon. Pořídili jsme fotografie krásné rusovlasé učitelky, k nimž jsme se s obdivem, okouzlením a v doposud nezaznamenaném rozpoložení často vraceli. Po letech jsem za trámem našel nic. Hledal jsem marně. Tehdy jsem netušil, že podobně končí všechny krásné věci. Naše dětství odcházelo.

PETR HRUŠKA

KRESBY

Na židli sedí někdo bez krku
a volá hoří.
Tady je talíř strachu
a lžíce.
Náklad padá z vlaku
za zběsilé jízdy.
Kresby,
jsou to odpolední kresby,
vratké domy tenkou tužkou.
Na stole
narůstají kresby,
než si pro něj přijdou.
Nakonec dlouhá,
až příliš dlouhá čára,
nedokončená ruka.

KOČKA

Zvířata ovládají podstatu geometrie
mnohem lépe.
Černá kočka záhy nachází
osu situace,
střed místa,
zlatý řez odpoledne a uléhá do něj.

Vprostřed noci se posadí,
našpicuje svůj obrys
a zjistí,
že nikam nepatří.

PAVEL RAJCHMAN

Osvícený

z noci snem
upíjím ze tmy
ke dnu se propíjím
svit prostupuje spánkem
sen osvícený
spoře sen ozářen
nikoliv zářným zářím
či zšeřelým rozumem
nikoliv ohonem ohně
či loňským úsvitem
sen osvětlen
lhostejno kým čím
nežli probudím se
do tmy

Místo
je naladěno,
dobře je slyšet podzim.
To místo skály,
králíků, matky a otce,
ještěrky, bratra,
mne samého
a stovek bezejmenných.
Stojím tu, sedím,
nepokleknu.
Jména se zjevují
nečekaně.
Vyslovována
šustěním listí,
srozumitelně,
bez cizokrajného přídechu.

zvedá se
vítr
vítr nadzvedává
den
den po dni
stoupá
ode dna vzhůru
na vrchol
vížky
odtud zahledí se
do dále
než padne noc
usne světlo

Na Štěpána

Procitám
podobojí.
Obojek na krku
z kolony automobilů.
Rozsvícená světla.
Světelný dým na dálnici
1+1. Na vodítku však
nejsem. To-jako
had obepíná
hvězdu. T+O=TO
Neuctívám TO. To
je pouhý vztah.
Světelný dým 1+1 odfukováním
rozohňuje, rozdmýchává,
rozžhne, upřesní.
He, che!
Nasávám ten čoud
a vyhrknu paprsek
ostrý jak tráva. Zelený
jak Rana ridibunda.
Druhý paprsek napnutý
mezi pochybnost a jistotu
– přeždu jej se zavřenýma očima.
Otevřu oči – obě modrá
jezera pozřou pravdu
a zamrznou.
A bruslaři rýsují
do ledu budoucnost.
Rukama se dotýkají
jeden druhého.

Pavel Rajchman (* 1958) je básník narozený v Pardubicích, který má nejkrásnější práci na světě, jezdí totiž pro České dráhy s tzv. měřicí drezínou, která se řídí po kolejích lokálních tratí rychlostí někdy i 60 km/hod.

RADEK ŠTĚPÁNEK

Dvanáct volavek

Usmyslel jsem si, že těch bílých volavek bude dvanáct, ale stejně dobře jich mohlo být více i méně; měnily své formace v bahně rybníka a bylo už hodně šero. Ale nakonec jsem napsal dvanáct a bylo to špatně, škrtl jsem číslo a nestačilo to: nakonec jsem škrtl celou báseň (vždyť to také báseň být nemohla!), a zůstal mi údiv nad hejnem bílých volavek, z kterého nezbylo ani slovo.

Opona se zatahuje

Není den ani noc, světlo i tma jsou jen tušení. Začne to ve větvích a končí až v jejich odrazu na hladině. Stromy odhalují své neviditelné základy, nic jiného už potok neunes, jen černé paže napřážené proti sobě z míst pod světem a nad ním. Rovnováha se bortí, zaťaté svaly rostou a sílí a přitahují se k sobě pořád blíž, až v nich svět zmizí.

Plání

Obloha je čistá, bez paměti a vůně. Barvy se slévají do ostrých ploch, ze kterých vzešly: do smutku černé a bílé. Sníh přikryl křídla hmyzu a mokvajících jablka v zahradě, nejsou hladiny, jen místa, kde nic není, plochy lemované stromy. Nekonečná bílá bodá do očí. Den se dělí od noci a všechno později je najednou pozdě. Blízkost konce zjednodušuje až k jádru podstaty. Na čem záleží, leží až za plání. Prosvítající díry bdících oken, lidé, domov.

Svah

Stále platí, že si můžeme vybrat. Bud' stoupat do kopce a potom klesat zpátky, nebo naopak. Ale nevycházíme z roviny a stoupání i klesání nás v jednu chvíli tak či tak dostihnou. Pořád přemýšlíme, co je snazší, jaký je ten náš způsob, co stojí méně sil. A zda je vlastně nutné se vracet, když už jsme konečně někam došli.

Sníh ještě nestihl omrznout na povrchu a z rour kalhot se dá pořád vyskákat a vydupat, závrtý stop v závěji vítr rozežírání až k jeskynním labyrintům hraboších nor, jazyky se plazí po stínech a lepí ke kmenům stromů. Slabé dřevo se ohýbá, silné láme pod tíhou námrazy, tříštění je nejčastější zvuk, kromě ticha padajících vloček ve zdech rotundy našeho výhledu.

To málo, které vidíme, je velkolepé. Osaňené věci, stvořené tušením slunce, ožívají ve vlastním prostoru. Směr určuje jen svah, stoupání a klesání, pomalý a trpělivý pohyb našeho pohledu.

Netopýří zpěv

Zpěv netopýřů se nese nocí – a je to, jako by sama noc zpívala. Občas se od ní oddělí pohyb a zase s ní splyne, chřestot pískotu pulzuje tmou a prohmatává se, jako když se žena dotýká svých prsů a hledá rakovinnou

bulku. Není v tom žádná něžnost, spíš brutální strachu, a to i ve chvíli, kdy prsty nic nevydotykají, kdy zvuky nevymodelují nic než prostor – nebo nejspíš právě tehdy. Na konci této tmy totiž nesedí netopýr na parapetu za rozbřesku dne, to by se musel proměnit v kosa a všechno tápání by ztratilo svůj smysl: zpěv netopýrů je zpěvem hledání a jako takový musí zůstat bez nalezení. Kdo ho kdy slyšel, ten ho uslyší pokaždé, kdo ho neslyšel nikdy, pro toho ani nezačne existovat.

Taková naděje

Sníh zahladil všechny stopy – a teď když taje, mizí i stopy v něm. Svět je jako po vyměření. Nevidíme pod kůru stromů, kudy už od kořenů stoupá míza k větvím. Rostliny pro nás žijí jen květem a úrodou. I teď čekáme na ptáka s olivovou ratolestí. Ale přiletí vrabec, který si v zobáčku nese klubko pásky z rozbité videokazety. Musí to stačit.

Ukolébavka

Nejdřív projde celé stádo šumavek, rohaté ovce k nerozeznání od beranů, berani, ovce bez rohů, letošní jehňata s nažloutlým rounem. Zvonky potom vystřídá příliv narážející na ticho, vybělené kosti, vlna na trní u stezek sotva znatelných v kamení a právě narozený hlas, který volá.

Jdu za ním, otevírám drátěnou branku, šlapu na paty svému stínu v pustině. Sníh a kamení. Nevede to nikam.

Všechno zastrčím do první zásuvky mého psacího stolu. Do další zásuvky zavřu psací stůl.

Po dlouhém mlčení

Ještě je tma. Monotónnost křesání hmyzu vystřídalo seškrabávání námrazy z oken aut a ozvěny kroků zlomených v zamrzlých kalužích, zledovatělých závějích, kočičích hlavách. Je příliš brzy, ulice tepe podpatky a kuřáckým chrchláním studených motorů.

Nemám to rád, začínat den bez ohledu na světlo. Znovu se ocitám mimo rytmus. A ulicí se nese pach jídelny, vůně, která nepatří k ničemu a stejně mi něco nevýslovně připomíná. Dušená játra, mléčná polévka nebo pomazánka z droždí? Nic z toho jsem nikdy nejedl. Ale pokaždé je to návrat, který se může neustále opakovat, aniž by ztratil cokoli ze své úplnosti.

JUDIT ÁGNES KISSOVÁ

PANNONIA EXPRESS

Milostné drama o dvou dějstvích

Osoby:

JANA, 19 let, prodavačka

DARJA, 60 let, prodavačka

ALŽBĚTA, 50 let, vedoucí prodejny

ANČA, 40 let, prodavačka

PEPIK, 26 let, zaměstnanec bezpečnostní služby

VLÁDA, 50 let, knihkupec

PÁREK BEZDOMOVců

Dějště: obchod smíšeným zbožím u hlavního nádraží, pravidelně zní vzdálené hlášení staničního rozhlasu, oznamující odjezdy a příjezdy vlaků. Kromě názvů stanic není hlášení téměř rozumět.

I. DĚJSTVÍ

1. V OBCHODĚ

Jana v podřepu u pultu, ukládá zboží. Darja rovněž ukládá zboží, těžší kusy na horní polici. Pepik pobaveně zevluje, vyhlíží ven výkladem. Anča ukládá noviny, zahledí se do ženského magazínu.

JANA: Ty čokolády taky?

DARJA: No ovšem! Co se vůbec ptáš? Přece sem říkala, že všechno, tak čokolády asi taky, né?

ALŽBĚTA (*vychází právě ze skladu*): Darjo, co zas tu holku sekýruješ? Máme ji tu teprve druhý den, tak se asi může zeptat. Však ji to všechno naučíme.

DARJA: Já že ji sekýruju? Prostě když jednou řeknu, co má dělat, tak to asi udělá, né?

ALŽBĚTA (*k Janě*): Nic si z toho nedělej. Vona už je holt taková, starým lidem se to holt stává. Pěkně to všechno ulož, a kdyby něco, zeptej se klidně mě. Fajn?

JANA: Ano, paní vedoucí.

ALŽBĚTA: Víš co, tu paní vedoucí si můžeš vodpustit. Tak stará zase nejsem a už nejsme někde ve škole. Tady v krámu si všichni tykáme, docela jako jedna rodina. Vid', Darjo?

DARJA: No.

JANA: A co Pepik?

ALŽBĚTA: No, jako mezi ženskejma. Přece si nebudeme tykat s takovým bulíkem. Že jo, ženský?

ANČA (zahleděná do časopisu): Rozhodně v žádném případě!

JANA: Jó, to furt říká Aurélie v tý maďarský telenovele, Východní nádraží, že jo?

ALŽBĚTA: Však má recht. Chlapi se musej držet zkrátka. A který ženský si chlap neváží, dobře jí tak. Ty se zlobíš, Darjo?

DARJA: Ále, coby.

PEPIK: Vážené dámy, pozor! Blíží se pohroma zvaná Bonnie a Clyde! Na scénu přichází Duo Smrad'och!

JANA: Jakej Smrad'och?

ALŽBĚTA: Ne smrad'och, ale smrad'oši.

PEPIK: Jó, vy jste ještě neměla tu čest?

ANČA (stále zahleděná do časopisu) To je přece ta dvojice, jak vraždili v tom filmu.

JANA: Ty jo, fakt?

ALŽBĚTA: Ale kdeže, to jenom Pepik jim tak říká.

DARJA: To jsou takoví dva věčně zamilovaní vožralkové. Někde tady vokouněj kolem nádraží. Ráno si vždycky koupěj po dvoudecáku, a potom se někam ztratěj.

ANČA: Odér teda mají pořádný, ale nikdy nic neukradli.

JANA: Ble.

DARJA: To by si taky mohli zkusit. Však tady náš Pepik by jim dal.

PEPIK: Ó, samosebou, drahé dámy, vždy k službám. Vše pro vaši bezpečnost, pro vaše zdraví. Duševní i tělesné.

ALŽBĚTA: No právě, co my bysme si bez vás počaly.

PEPIK: Nėjni, jak když je doma mužskej, že ano? No, však vod toho jsme my muži tady.

ALŽBĚTA: Už s tím zase začínáte?

PEPIK: Ale kdepak, paní vedoucí. Já jsem vlastně ještě neskončil.

DARJA: Vy jste ale kecka, pane Pepi.

PEPIK: Mám tedy přejít, jak se říká, k čínům?

ALŽBĚTA: Ještě to tak.

PEPIK: Nou próublem.

ALŽBĚTA: Jenže na to musej bejt dva, víme?

ANČA: Však taky sou.

ALŽBĚTA: No, nechme toho. Janičko, už máš hotový ty čokolády?

2. V OBCHODĚ

Přichází párek bezdomovců. Kupují dvě dvoucecovky vodky. Když mají platit, začínají po kapsách hledat peníze. Na vodku to však nestačí. Anča netrpělivě poklepává prsty o pokladnu. Zákazník stojící ve frontě za bezdomovci podá muži chybějící peníze. Muž beze slova poděkuje. Žena se na něj vděčně usměje.

VLÁDA: Filémón a Baukis... Ti jsou jako Filémón a Baukis, kteří si přáli, aby je bohové nechali zemřít v jeden den, aby se jim po sobě nestýskalo. A bohové je proměnili ve stromy, ji učinili lípou a jeho dubem.

ANČA: Tak podle vás stromy, jo? Mně spíš připomínají houby. Násosky. Celej den v lihu. Nechápu, jak s tím houmlesem může vydržet?

VLÁDA: Jestli to nebude láska? Vás ještě nezasáhl šíp Amorův?

ANČA: To by tak ještě scházelo.

VLÁDA: Ale na oběd se mnou půjdete?

ANČA: Prosím?

VLÁDA: Jenom mi tedy ještě řekněte, v kolik máte polední pauzu.

ANČA: Vod jedný. Proč?

VLÁDA: Tak v jednu nashledanou. (odchází)

ALŽBETA: Á, dnes vaří šéfkuchař?

3. PŘED OBCHODEM

Anča vychází z obchodu, odchází na oběd, Vláška se k ní připojuje s květinou v ruce.

VLÁŠKA: (podává květinu) Ta je pro vás.

ANČA: Vždyť ani nevíte, jak se jmenuju.

VLÁŠKA: To záleží jen na vás, nenaléhám. Já už pro vás ostatně jméno našel. Dost možná krásnější, než vám dali rodiče.

ANČA: A jak jste si mě teda pokřtil?

VLÁŠKA: Vidíte sama: Frézie.

ANČA: Jmenuji se Anna. Ale klidně mi říkejte Frézie.

VLÁŠKA: Těší mě, Vladimír. Tak kam vás mohu pozvat?

ANČA: Ale já neříkala, že jdu s vámi na oběd.

VLÁŠKA: Chápu. Mé pozvání však stále platí.

ANČA: Tak kam teda půjdem?

VLÁŠKA: Nechte se překvapit.

4. V ŠATNĚ

ALŽBĚTA: Dobré jitro.

ANČA: Ahoj, Bětuš.

ALŽBĚTA: Tak jaká byla neděle?

ANČA: Docela normální. Kluci šli někam za kamarádama.

ALŽBĚTA: A co jste měli k obědu?

ANČA: Ten recept, jak jsi mi ho dala v pátek.

ALŽBĚTA: A co kluci?

ANČA: Dobrý. Ty ani doma nevidám. Furt někde lítaj.

ALŽBĚTA: A co Franta?

ANČA: Franta? Co by, celej den byl někde na melouchu.

ALŽBĚTA: Nebylo mu něco divný?

ANČA: To má bejt vejslech?

ALŽBĚTA: No, já jen, že jsem byla při tom, když tě pozval. Takže jsi s ním šla?

ANČA: No, tak mě pozval, no a co? Je to milej mužskej, dali jsme si oběd. To je toho.

ALŽBĚTA: Okej, okej.

ANČA: Franta taky chodí na oběd s ženskejma vod nich z práce.

DARJA (ze dveří): Pane Pepi, přinesla jsem vám medovník!

ALŽBĚTA: Pepik tu ještě není. Ale my vám s tím medovníkem taky rády pomůžeme.

DARJA: Panenko skákavá, to je mi dochvilnost. Co že dnes tak brzy, Andulko?

ALŽBĚTA: Představ si, Darjo, že naši Anču včera pozval jeden zákazník na rande. To je, co?

ANČA: Co je komu do toho.

DARJA: No ale nešla s ním, že ne?

ANČA: A žádný rande to nebylo!

JANA: Dobrýtro.

ALŽBĚTA: Janinko, poslyšte, u nás se chodí do práce včas.

JANA: Vždyť ještě není...

ALŽBĚTA: To jenom pro pořádek. U nás je zvykem, že před otevřením vytíráme.

JANA: No, ale já přece...

ALŽBĚTA: ...ještě jsem nevytírala.

ANČA: Nech ji. Však ona si zvykne.

Jana odbíhá, ve dveřích se srazí s Pepikem

PEPIK: Dobré jitro, mé drahé dámy. Zdá se že přicházím právě vhod. Převlékání ještě

nezačalo? Že už skončilo? Ach, promiňte tedy, příště si jistě přivstanu.

ALŽBĚTA: To bych vám tedy radila.

PEPIK: Mám se tedy raději vzdát?

ANČA: Jen pojdte dál, Darja vám přinesla medovník.

DARJA: Jen pojdte, pane Pepi, je samá chuť, pekla jsem ho včera večer.

PEPIK: No teda, tomu říkám fakt medový život.

Darja s Pepikem odchází.

ALŽBĚTA: A ty se nemusíš hnedka urážet. To já jen tak. Na pozvání na oběd fakt nic není...

5. V ÚTULNÉ HOSPÚDCE III. CENOVÉ KATEGORIE „U KAVALÍRA“

Z rádia zní píseň skupiny Lojzo, Anča, si drahá...

VLÁĎA: Je spousta věcí, kterým prostě nerozumíme. Náš život je, abych tak řekl, přes příliš pohodlný. Máme vlastně všechno, a proto ztrácíme jeden druhého. Oni nemají nic, vůbec nic. Jen sebe navzájem. Dovedete si představit, že bohové řekli: Žádejte cokoli! Cokoli, chápete? Sami bohové nabízejí cokoli, a ona nechce nic, než zemřít zároveň s manželem!

ANČA: Ale to jsou jenom takové ty mýty.

VLÁĎA: Jenže o to právě jde! Buhužel já bych si teď doma přál pravý opak. A víte, co je nejhorší? Že po několika letech manželství takhle dopadnou téměř všichni. A to si vlastně docela dobře žijeme. Nemusíme spát na nádraží, máme co jíst, nejsme závislí na něčí almužně.

ANČA: A to musíme pořád mluvit o těch dvou pobudech?

VLÁĎA: To nejsou žádní pobudové, ale muzikanti. Lidé jim házají drobné, ale o peníze nežebrají.

ANČA: Já slyšela, že tady na tom nádraží vydělávají peníze, o kterých se nám nesnilo. Všude samej turista...

VLÁĎA: Tihle dva ne. Ti žijí jen jeden pro druhého a nic jiného je nezajímá. Jenom láska. Tedy láska, se vším všudy, tělesnou lásku nevyjímaje. Onen nekonečný okamžik, který tehdy prožíváme...

ANČA: To se ví, když jim nic jiného stejně nezbyvá.

VLÁĎA: Ale to se mýlíte.

ANČA: Myslíte?

Vláďa mlčí

ANČA: Snad jste s nimi o tom nemluvil?
S takovými...

VLÁĎA: Jako spisovatel se nemohu stranit ničeho, co je lidské...

ANČA: Ani toho jejich špiritusového odéru?

VLÁĎA: Třebas i vodkou zalévaný skutečný lidský život mne zajímá mnohem více, než naše zbabělá a podlá všednost.

ANČA: Musím jít. Už je půl třetí.

VLÁĎA: Ale vždyť je teprve za pět minut čtvrt. Mohu vás doprovodit?

ANČA: Já trefím.

VLÁĎA: Jak si přejete. Nezapomeňte tady květinu. Nashledanou.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

JAKUB CHROBÁK

Je strašně
pomalý čas –
do 12:00 až 12:05
se vejdou:
děti, žena,
prsty i nohy,
a Pánbůh;
zplácals modlitby,
nakonec ale končíš:
otče náš...

TRABLE S PŘEKRAČOVÁNÍM ČAR

Zavři oči, otevři pusu – hra, při níž obvykle dospělý nutí dítě ke splnění absurdních pokynů za účelem odměny, a název nejnovější prózy Jany Červenkové. Na jejím přebalu stojí psáno, že „*jakoby mimochodem, ale velice přesně a působivě evokuje tehdejší dobu i politické dění a ukazuje, jak ovlivňovalo a deformovalo existenci obyčejných lidí*“. Skutečně se lze takového zdání při četbě dobrat, jenže ne bez dodatku, že je zcela jistě rozdíl mezi tím, jak žití obyčejných osob rozkládají veliké Pravdy, a tím, nakolik jsou jedinci bytostně

labilně temperamentní. Dost však už s úvahami zabíhajícími i mimo literární text.

Proměnlivě pravidelným střídavým vyprávěním odmotávají oba protagonisté, Pavel a Marcela, kousek po kousku provázku z narativního klubíčka. Občas je příze hladká, ve většině případů však zašmodrchaná různými událostmi z dětství a dospívání. Klubíčko se pak s menšími či většími obtížemi vyplete ze změti, odvíjí se vláčným tempem dál a občasně se navrácí zpět na místa uzlíků, aby se je ještě jednou pokusilo vyhladit. Z mého pohledu někdy zbytečně. Se stejnými zádrhely jako klubko se může potýkat i čtenář. Zvláště v pasážích vymykajících se obsahově i jaksi fyzicky hlavnímu nasměrování, kurzivou oddělených od ostatního textu, v motivu blíže neznámé, nazvané Běžkyně. Smysl těchto neposlušných odstávajících vláken se pak vynořuje postupně, v gradaci vztahu dvou hlavních představitelů.

Nejryzejší část příběhu začíná přibližně v polovině stránkového rozsahu knihy, v situaci seznámení Pavla s Marcelou. Moment jejich poznání vykazuje prvky červené knihovny: *„Pak přišla ta zlomová chvíle v Pavlově životě. Poznal ji neomylně ze zoufalého volání o pomoc. Křik té neznámé holky byl určený jemu, jemu jedinému, on jediný šel setmělou ulicí...“* (s. 110) Protějšek vnímá totožnou situaci takto: *„Sedmihlavému draku utínal jednu hlavu za druhou, není to snad sen, sen někoho jiného? Já, Marcela, jsem přece měla vždycky smůlu!... Princeznou v několika vteřinách.“* (s. 111) Zde kontrastují charaktery postav, odstínění výpovědí se jim rovná; Pavel je vystudovaný, ideově uvědomělý, má dobrou práci, je „hotový“, suverénní, zatímco Marcela studuje, hledá jistoty, zažívá zmatení ze sebe samé i z okolního světa. Právě Marcela je v příběhu dán prostor k rozvoji, i když pouze na omezeném poli ohraničeném linkou politiky a konvencí.

Prostřednictvím Marcely se odkrývá celá škála emotivně-dojmového rozjímání, z niterného prožívání je toho vyjeveno opravdu mnoho: stud, zvědavost, touha, očekávání, obdiv, nadšení, marnost, prázdnota, zklamání... v několikrát obměňovaných podobách. Aktivitu lze postřehnout i z pohybu ve fikčním světě. Marcela, oproti stagnujícímu Pavlovi, byť chystajícímu se na cestu do Paříže, jezdí z práce v pohraničí do Prahy a zpět, a zažívá

alespoň malé tělesné i duševní osvobození. Paradoxně v prostředí uzavřeného mikrosvěta (v obdobně zřízeném světě) vedeném zvrácenými pravidly a manipulátorskou vůdkyní, v ústavu pro handicapované děti. Na tomto místě pravděpodobně čtenář pochopí, kam se rozprostřel motouzek, zda chtěl někdo překročit čáru, jaké to s sebou nese následky a také, kdo je Běžkyně.

Román je plný nadějně víry jedinců založivších svůj další život na urputném upnutí se k pocitu, že v novém režimu se musí mít skvěle, že se o ně společnost sama postará, pokud budou držet krok. Někomu to nestačí. Chce se říci, že námět v české literatuře nikterak výjimečný. Autorka přidala nový rozměr tématu poznamenání, prozření a (ne) možného smíření zapříčiněného proviněním v minulosti. Vyústění z té motanice, stejně jako tento příspěvek, směřuje spíš do neurčita, neutrálna.

Adéla Hazuchová

Jana Červenková: *Zavři oči, otevři pusou*. Doplňek, Brno 2014.

APOKALYPSA VE ŠTATLU

Jak trefně napsal Jiří Suchý, Praha je Brnem Čech. Vzhledem k tomu, kolik existuje literárních pragensií, nemůžeme se divit, že druhé největší město republiky nechce zůstat pozadu. O svérázném brněnském bohémském prostředí psal už Pavel Řezníček ve *Hvězdách kvelbu*, pak Bogdan Trojak v *Brněnském metru*, reálie moravské metropole jsou neodmyslitelnou součástí knih Jiřího Kratochvila. A naposledy oslavil toto město Pavel Trtílek svojí *Poslední knihou*. Je v tom jistě i trochu kalkulu: Brno magické, o tom si každý patriot rád přečte, zvláště když v knize hrají podstatnou roli nálevny oblíbené mezi místními intelektuály. V pozadí je i Jarryho doktor Faustroll a Murgerovo *Ze života pařížské bohémy*, vlivy surrealismu i poetismu, Josefa Váchala i Ivana Wernische, snad také Jáchym Topol a jeho spojení současných reálií s dionýským světem temných rituálů.

Děj *Poslední knihy* se odehrává v několika letních dnech v Brně a okolí. Hlavními hrdiny jsou dva zneuznaní umělci Monty a Leopold a jejich partnerky: Monty chodí s křehkou

intelektuálkou Peričkou, která má „duši z ob-
laků“, kdežto Leopoldovou manželkou je poži-
vačná Matylda, údajná kanibalka. Tato čtveřice
zažívá řadu podivuhodných příhod ve světě,
který ztrácí řád a smysl, jak se probouzejí běsy,
které industriální civilizace uspala jen zdánlivě
a přechodně.

Leopold, zaměstnanec slévárny a vizio-
nářský tvůrce v jedné osobě, silně připomíná
Něžného barbara. Jenže zatímco Vladimírek
tou svojí Kolbenkou opravdu intenzivně žil,
o Leopoldově práci se na více než tři sta stra-
nách nedozvíme vůbec nic, je to jen papírová
šifra (Leopoldovy několikadenní bohémské
tahy navíc vzbuzují pochybnost, zda je autor
knihy vůbec informován o tom, že v továrně to
nechodí jako ve svobodném povolání: musí-
te každý den v šest ráno razit, jinak končíte).
Trtílek se snaží napodobovat ulítlé nápady
Mariana Pally, ale v jeho podání jsou až příliš
křečovité a upovídáné, jako scéna s degustací
šesti různých polévek nebo s nákupem suché-
ho šamponu. Jako by autor neměl trpělivost
čekat, až k němu inspirace přijde sama; jeho
humor často míří na ty nejlacinější terče, jako
jsou hašteřivé důchodkyně dožadující se
v tramvaji místa k sezení.

Známý bonmot praví, že abyste se stali
v Brně osobností, musíte být figurka. Knihou
se skutečně mihne řada výstředních individuí:
pravnučka Lva Nikolajeviče Tolstého šplhající
po stromech, intelektuál Vladimír, který chodí
v potápěčském obleku a pronáší po hospo-
dách své jurodivé litanie, dívka, která vypadá
i mluví jako Smrtka, maskovaný albánský ma-
fián i hysterická psycholožka, která se neustále
každému vnucuje se svými rychlokvašenými
diagnózami. Bohužel žádná z těchto postav
nepřekročí rozměr figurky, která se občas
objeví, aby se něco dělo, a vzápětí zmizí, aniž
by komukoli chyběla. Hrabalovi hrdinové se
chovají výstředně, protože si nemohou po-
moci, „je to v nich jako v koze“. Naproti tomu
Trtílkovi hrdinové jsou podivně afektovaní
a nepřesvědčiví, asi jako když se úředníkům
na vánočním večírku poručí, že se mají chovat
spontánně.

Rovněž brněnské hospody jsou v knize
často jmenovány, ale autorovi se nepodařilo
zachytit atmosféru jednotlivých podniků, jejich
názvy jsou jen prázdné zvuky. Snad jedinou
výjimkou je již zaniklá Hospůdka za diva-
dlem, podobu jejíhož interiéru navíc autor

vtipně vysvětluje. Možná by Trtílek mohl být nakonec dobrý humorista švandrlíkovského střihu, nápadů má opravdu hodně a některé stojí za to: například setkání s malířem, který dostal zakázku přemalovat Boticelliho Venuši dle současného masmediálního vkusu. Pěkná je i scéna, kdy se oba přátelé po vzájemné hádce jakoby seznamují znovu od nuly. Jenže už velký Šalda pravil, že nápad dostane každý blbec, ale skutečné umění je zbavit se nepotřebného nápadu. Publikum, které by ocenilo vtipy, jako je záměna e-shopu se sexshopem, zase většinou nezajímá surrealismus. Asi bych byl k *Poslední knize* shovívavější, kdyby se autor držel hospodských historek a nesnažil se hrát si na velké umění. Právě ty ctižádostivé pasáže popisující ekologickou katastrofu z knihy neústrojně trčí (jako by autor na poslední chvíli chtěl své taškařice vyvážit něčím, co zaujme i seriózní kritiku), snaha psát co nejmetaforičtěji se zvrhává v přehlídce kliše a nevěrohodného patosu.

Poslední kniha je v mnohém smyslu odrazem dobové atmosféry: eklekticismus, skepse, pesimistické a chiliastické nálady, kombinované s křečovitým hedonismem. Kdo nepředpovídá, že nejpozději zítra nastane konec světa, je pokládán za naivního troubu nebo agenta nějaké rozvědky. Trtílek stále operuje se smrtí a peklem, ale v jeho podání jsou to jen módní ornamenty, které nevzbuzují ani tolik hrůzy jako panáci v pouťovém strašidelném zámku. Při četbě *Poslední knihy* jsem si vzpomněl na poznámku Jana Čulíka v jeho knize *Jací jsme*, srovnávající odfláknutý film F. A. Brabce *Krysař* s tím, jak „ten kluk Nezvalů tahá do básniček nebeskou hierarchii“, že totiž jednoho jak druhého *vzrušuje povrchně „romantická exotičnost“ starobyle znějících výroků či skutečností („zpověď“, „dábel“, „prostopášnost“), aniž by byl schopen proniknout k jejich hlubšímu významu nebo mu o takové proniknutí vůbec šlo.* Trtílek jako by nechápal, že prostě není možné věřit v přírodní božstva starých pohanů a zároveň ve Zjevení svatého Jana. Bůh a dábel jsou pro něho prostě stejně bizarní postavičky jako čtenářka detektivek hrající na harfu s revolverem za pasem nebo básník Barchovský zamilovaný do krejčovské figuríny. Oblíbeným motivem je ukřižovaný Kristus, nejde však o duchovní rozměr jeho utrpení, ale prostě je to jenom další efektní obraz. („Oříšky jsou dobré,“ schválila to kočička,

„ale měla by tam jistě také přijít okurka,“ a dala tam okurku. „A kosti,“ zvolal pejsek, „musíme tam přece dát nějaké kosti!“)

Při sledování sportovních přenosů jsem si povšiml jedné věci, když hrají hymny zúčastněných států: tradiční velmoci mívají hymny výrazné a zapamatovatelné, jejich melodie má i pro laika zřejmou strukturu a gradaci. Menší státečky pak ve svých hymnách jen napodobují zavedené vzory (třeba v případě bývalých britských kolonií God Save the Queen) a když už je známá melodie příliš rozpoznatelná, naráz uhnou a zařadí takt, který svojí nepatřičností tahá za uši i člověka bez hudebního sluchu. A také současná literatura cosi napodobuje, ani pořádně neví co. Autor cituje a parafrázuje řadu textů, pracuje s pohanskými i křesťanskými mýty. Jenže jako by ty historiky o Shakespearovi, Čingischánovi, Golemovi či Gilgamešovi měly jediný smysl: demonstrovat autorovu sečtělost. Nejsilnější je právě tam, kde se odvolává na jiné texty, jako při svérázných kázáních stařenky Tiché. Pokud se spolehne na vlastní imaginaci, je výsledkem spíše trapno. Některé pasáže, týkající se například intenzivního pití piva, jsou Hrabalovi poplatné až příliš. Co naopak chybí, je hrabalovská imaginativní práce s jazykem. Hrabalovy věty si prostě na rozdíl od Trtílkových pamatujete.

K jazyku knihy: je pravda, že brněnské hantec dnes už používají jenom televizní komici, ale obecná pražština, kterou Trtílek napsal většinu dialogů, se mi také nejeví pro knihu odehrávající se v Brně úplně ideální. Hrdinové navíc hovoří nepřírozenou směsí učenosti a argotu. Ačkoli je Trtílek úspěšný dramatik, dialogy jsou slabinou jeho knihy. Ale možná je to právě ta teatrálnost, která v knize působí nepatřičně. Dokážu si představit, že mnohé vyšinuté promluvy by v nějakém studiovém divadélku vzbudily spiklenecký smích, zvláště pokud by herec dostatečně přehrával a v publiku byli jeho kamarádi. Vytištěny černé na bílém však působí pouze trapně.

Knihy doplácí na přílišné množství různorodých ambic: chtěla by být zároveň rozverným příběhem brněnských bohémů, ulítlou surrealistickou férií i syrovým popisem všudypřítomné entropie. Proto není pořádně ani jedním. Banální moudra typu „úkolem básníka je nechat na zemi svou duši... takže básníci nemohou do nebe“ svádějí k domněnce, že kniha je vlastně parodií na grafomanský

narcisismus. Monty a Leopold stále mluví o svých budoucích veledílech, ale v přítomném čase pouze pijí a flirtují se servírkami nebo s opilou baletkou. Jenže kniha je stejně povrchní jako její hrdinové. Trtílek zaslouží uznání za snahu psát s humorem a fantazií, bez těžkopádné didaktičnosti a snaživé vypočítavosti, které jsou pro současnou literaturu typické. Bohužel se ukázalo, že ještě není dost vyzrálým autorem na to, aby zvládl románový tvar a snahu o generační výpověď.

Jakub Grombří

Pavel Trtílek: *Poslední kniha*. Větrné mlýny, Brno 2013.

NĚKDE MEZI, OVŠEM, KDO ZA TO MŮŽE?

Podzim roku 2014 se stal podzimem básnickým; úroda byla bohatá a vyšlo několik velmi zajímavých básnických sbírek, jmenujme alespoň některé – *Na Knížecí*; *Jak prázdné kolo, po ráfku*; *Náhlý vítr, který je ti svědkem*; *Malé exily*. Mezi nimi se objevila také kniha Petra Motýla s prostým, k základním věcem odkazujícím názvem *Zlatý potok* (Ostrava: Proti-mluv) vycházející u příležitosti básnickových padesátin. Jedná se o výbor z devíti rukopisných sbírek, jež vznikly v průběhu čtyř let (2009–2012), což se může zdát neuvěřitelné jen tomu, kdo nezná umělecký naturel autora-jubilanta.

Zlatý potok je útlá, čistě typograficky udělaná knížka – jen papír, básník a jeho verše. Nenajdete v ní autorův medailonek či soupis vydaných knih, což by čtenář vzhledem k básnickovým narozeninám mohl očekávat, a řekněme rovnou, že to knížce sluší, toto je pravý básnický způsob oslavy, bez ceremonií, vždyť podstatné je tělo, které se ukrývá na stránkách uvnitř. O to víc zarazí, že těch pár informací, které se zde přeci jen objevují, čtenáře mate. Na úvod se totiž dočtete, že kniha je autorským výborem, v závěrečné tiráži se ale píše: „K 50. narozeninám autora připravila Ivana Motýlová.“ Může se zdát nepodstatné, kdo básně vybíral, jenže já jsem přesvědčena, že je to věc odpovědnosti – někdo tu přece musí ručit za výběr jednotlivých básní.

Jaké je však samotné tělo sbírky, jak je udělané, z čeho bylo stvořeno? Drží pohromadě, nebo si protiřečí jako informace, do nichž

je vklíněno? *Zlatý potok* se vymyká z díla Petra Motýla zvláště svojí tematikou. I zde se objevuje město (Praha), periferie, jejich obyvatelé uváznuvší v nepřilíš šťastných chvílích svého života, ale ve *Zlatém potoku* jde spíše o kulisu, obrazy jemně doplňující jiný, podstatnější rozměr. Mnohem silnější hlas tentokrát mají lyrické tóny – obrazy přírody, nálady spojené s denními či ročními dobami: „na moruši nahnívá mlha / vítr zachvívá břechtanem vězícím v mokré zdi // už za podzimem / na mši zapálená druhá svíce na věnci“ (50). Známé Motýlovo propojení jakéhosi archaického světa s tíživou realitou je slyšet i zde, ovšem ve *Zlatém potoku* jej daleko silněji pociťujeme jako skutečný, ostrý střet a kontrast, což vyvolává řadu téměř stroboskopických, ale velmi přesných a naléhavých obrazů: „noc / dvoukolák na kterém kdysi vozili seno / na kterém teď smýkají kabely s pokladem mědi (...) noc a sníh / štěrbina světla za zlostně přiraženou okenicí / a pruh zlatého másla z ní padá před dům / ty kurvo! Chraptí hlas zevnitř / prachy rozfrcalas a ani neuvaříš! / drž hubu ty ochlasto! / líná jsi jak veš! / pleskne facka a druhá třetí / a vztekly lomoz těl odhazuje výkřiky až na dvůr // noc a sníh a hvězdy / dvoukolák a Magdo spíš? / anebo počítáš otisky ovčích kopýtek v závějích / tvář přitisknutou na sklo okna?“ (7)

Melodičnost, rytmus i pravidelný rým jako kdyby u Motýla evokovaly téměř folklorní podloží, je to obraz archaického světa protkaného biblickými i pohádkovými tématy, které ovšem nejsou pouze zaznamenané, ale také jakoby konfrontované s dneškem („z cigarety kouř hlavičku Madony halí / broučci by jenom spali a spali a spali / popel a sníh tiše a hustě padá / Madona šlape bosou nohou na hada“ [48]), najdeme obrazy půvabně impresionistické: „černý vratič zahnědlý zlatobýl / do stráně říjen hřebík zlata vbil“ (74), „lampa už zhasla / do rána na pláních hoří / hoří sníh“ (52). Ovšem napsat báseň tak, aby nesklouzla k banalitě, je obtížné a, bohužel, ani Petr Motýl se neumí vyvarovat poněkud ohraných přirovnání: „kafe horké jako dech“ (57).

Sbírka je složena z krátkých oddílů zhruba po pěti básních, z nichž některé uhranou svou obrazností i syrovostí zároveň: „krev šípků podzim zvrací do čítanky“ (74), stejně tak se zde ovšem objevují básně bez výrazu, bez hloubky, jen jakési říkačky: „svíčka bliká / voda voní // v lese je tma / v knížce písmena //

netopýři víří / z hvězd snu kape mléko // léto!
léto! léto!" (67) Nevyrovnanost sbírky je asi její největší slabinou. Můžeme jen hádat, proč tomu tak je, vždyť devět (!) rukopisů muselo poskytovat dostatek básní. A ejhle, komu to připsat na vrub, autorovi nebo Ivaně Motýlové?

Shrnu-li, musím napsat, že i když je Petr Motýl básníkem zkušeným i zavedeným, s nepochybným a stále prokazovaným talentem, mám stále dojem, že nemůže navázat na úspěch, ale především sílu a celistvost *Šíleného Fridricha* (1992), jako by trochu ztratil tu správnou nit, což dokazuje i *Zlatý potok*. Knížka nabízí čisté obrazy i metafory, ale ukazuje také jistou neohrabanost, která ovšem mohla být minimálně omezena výběrem jednotlivých básní.

Stanislava Schupplerová

Petr Motýl: *Zlatý potok*. Protimluv, Ostrava 2014.

PODRUHÉ

V době, kdy si většina populace, a naštěstí i část odborné veřejnosti, vystačí mnohdy pouze s informacemi na získanými na internetu a kdy i velké encyklopedie ustupují verzím čistě elektronickým, je vydávání těchto publikací činem nejen obtížným, ale svým způsobem i odvážným. Mám ale dojem, že ty s regionálním dopadem budou nadále existovat ve verzích tištěných, nebo právě jen tištěných. A pokud se některé toto dílo objeví v novém vydání, tak již to samo si zaslouží pozornost. *Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy* (s vročením 2013) je druhým, rozšířeným a pozměněným vydáním úspěšné *Kulturněhistorické encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy* z roku 2005. Jedná se o změny poměrně rozsáhlé, a tak i toto vydání si zaslouží pozornost.

Encyklopedie vyšla jako komplet dvou svazků (doplněný o kartonový obal), přináší více jak 2500 hesel a je rozšířena i o CD-ROM s obrazovým materiálem. Disk obsahuje přes 1100 vyobrazení, a to ve slušném rozlišení, které umožňuje i následné využití. Nové vydání připravil autorský tým pod vedením Jakuba Ivánka a Zdeňka Smolky a mimo jiné obsahuje i 270 zcela nových hesel. Předmluva Jiřího Svobody pak vysvětluje historii vzniku publikace i její ideové zázemí.

Jak název sám napovídá, tak oblast zájmu je poměrně přesně vymezena. Ostatně k tomu svádí a tento dojem navozuje i mapa otištěná na obálce. Ale ve skutečnosti ta hranice tak jasná není. Jsou zde hesla z pomezí, ale jiná zase chybí. Například u vodních děl, pokud je zařazeno severní Valašsko, bych očekával zmínku o nádrži Horní Bečva.

Autoři a editoři odvedli kus poctivé práce, ale pár drobností, pochybností nebo chybných informací by se přece jen našlo. Například Marie Šťastná své první verše neotiskla, jak je uvedeno, v roce 2002 na stránkách časopisu *Host*. Autorčiny verše nacházíme již v roce 2000 v sedmáctém čísle časopisu *Texty*. Ale sám si nejsem jist, zda se jedná o úplně první autorčiny publikované verše. Také mne zarazilo proč nemá své heslo například časopis *Tramp*? Není zmíněn ani v hesle noviny a časopisy.

Z oblasti, kterou mohu nejsnáze posoudit, jsou uvedena hesla jen s drobnými přesahy. Valašsko je zastoupeno jen severní částí, např. hesly manželé Podešvovi, portáši, Radhošť, Valašsko, Valaši, Richard Sobotka, Jaroslav Štika, Miloslav Baláš, Mečislav Borák, Ilya Hartinger, Jaroslava Hýžová. A nemohu opomenout ani heslo spolutvůrce *Textů* Dalibora Maliny, které je zde uvedeno především díky jeho působení v roli ředitele Státního divadla v Ostravě.

Příliš mi však není jasný klíč výběru. Proč někdo ano, někdo už ne. Proč jsou například zahrnuti spisovatelé, méně již hudebníci. Předpokládám, že u dalších okrajových částí tomu může být podobně. Ale to je obecný problém, který je dán rozsahem publikace, tak i skutečností, že na tak malém území vést přesné dělicí čáry lze jen stěží. Je údělem encyklopedických svazků, že vždy musí být něco ponecháno mimo.

Všechno jsou to však jen drobné výtky k opravdu rozsáhlé publikaci, navíc dané mým osobním zaujetím pro něco, které nijak nesnižují její nezanedbatelný přínos. Novému vydání encyklopedie jsem rád. Především proto, že obsahuje řadu jinde nedostupných hesel. Náklad 500 kusů se mi zdá vzhledem k problematice také poměrně realisticky zvolený.

Pavel Kotrla

Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy, Ústav pro regionální studia FF OU, Ostrava 2013.

